

Danijel Kastelic
državni svetnik

2

Številka: 551-01-3/2020/1
Ljubljana, 4. 12. 2020

Gospod
Alojz Kovšca
predsednik
Državnega sveta

Zadeva: Pobudi v zvezi s podnaslavljanjem in predvajanjem oddaj Javnega zavoda RTV Slovenija v slovenskem znakovnem jeziku in zagotovitev spremljanja informacij prek zvočnih podnapisov

Na podlagi 66. in 98. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14, 26/15 in 123/20) predlagam, da se na Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo ter Agencijo za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije naslovi naslednji pobudi:

- 1. Ministrstvo za kulturo naj nemudoma zagotovi zakonske podlage za obvezno sprotno podnaslavljanje oziroma predvajanje oddaj Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija v slovenskem znakovnem jeziku za gluhe in naglušne osebe.**
- 2. Ministrstvo za kulturo naj v sodelovanju z Ministrstvom za gospodarski razvoj in tehnologijo ter Agencijo za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije nemudoma zagotovi v praksi uporabljive zakonske podlage za spremljanje vseh oddaj Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija na podlagi uporabe govornega bralnika slovenskih besedil (t. i. e-bralca) oziroma zvočnih podnapisov in s tem slepim in slabovidnim osebam zagotovi uresničevanje pravice do spremljanja ključnih informacij.**

Obrazložitev:

Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14 in 32/17; v nadaljevanju: ZIMI) v četrtem odstavku 3. člena zagotavljanje enakih možnosti opredeljuje kot načrtovane dejavnosti, s katerimi se omogoči, da so različni deli družbe in okolja, kot so javne službe, grajeno okolje, blago in storitve, pa tudi informacije, komunikacije ipd., ki so namenjene javnosti, dostopni vsem, predvsem invalidom. Med slednje sodijo tudi osebe z dolgotrajnimi senzoričnimi okvarami (gluhi in naglušni ter slepi in slabovidni), ki pa se v vsakdanjem življenju še vedno soočajo s številnimi preprekami pri spremljanju za vsakega državljana pomembnih informacij. Še zlasti zdaj, ko je še toliko bolj pomembno, da so hkrati z ostalimi državljani, ki se

ne soočajo s senzornimi oviranostmi, obveščeni o aktualnih ukrepih, povezanih z epidemijo COVID-19.

Trenutno namreč večina oddaj oziroma programov na različnih televizijskih postajah, med drugim tudi v okviru Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (v nadaljevanju: RTV Slovenija), ni sprotno podnaslovljenih ali tolmačenih v slovenskem znakovnem jeziku, četudi so posnete vnaprej (primer nedavnega intervjuja s predsednikom Vlade Republike Slovenije), kar gluhim in naglušnim osebam onemogoča spremljanje medijskih vsebin. Obenem se tudi slepe in slabovidne osebe soočajo s težavami pri spremljanju programa RTV Slovenija, saj vsi ponudniki ne omogočajo spremljanja programa RTV Slovenija z uporabo t. i. zvočnih podnapisov, četudi slednje oglašujejo v okviru ponudbe svojih programskih paketov.

Na zgoraj opisani način se invalide z različnimi senzoričnimi okvarami diskriminira, se jim zbuja občutke manjvrednosti in se jih s tem, kot opozarjajo sami, postavlja v vlogo drugorazrednih državljanov. Zveze invalidov s senzorično okvaro na državni ravni že nekaj časa aktivno opozarjajo na zanemarjanje teh, za invalide s senzoričnimi okvarami še kako občutnih težav, pa tudi na vsebino zakonov in mednarodnih aktov, kot je Konvencija Združenih narodov o pravicah invalidov, ki napotujejo državo, da zagotovi ustrezne podlage za uresničevanje pravice invalidov do obveščenosti kot eni izmed temeljnih človekovih pravic.

Tehnični izzivi pri podnaslavljanju, tolmačenju in zagotavljanju govornega branja poljubnih besedil oziroma zvočnih podnapisov v slovenskem jeziku, so do določene mere razumljivi, a je ob tem treba poudariti, da tehnologija na področju podnaslavljanja iz dneva v dan napreduje, iz ponudb različnih ponudnikov telekomunikacijskih storitev in dosedanje prakse nekaterih izmed njih pa je razvidno, da je očitno tudi že uporabljiva, a v veliki meri odvisna od njihovih naporov za dejansko učinkovitost njene uporabe.

Zakonodaja s področja zagotavljanja enakih možnosti invalidov, ki med drugim ureja pravico dostopa do informacij in komunikacij, je v veljavi že kar nekaj let, a kljub temu bistvenih premikov pri urejanju navedene problematike še ni zaslediti. Dosedanje številne pobude zvez invalidov s senzoričnimi okvarami na pristojno Ministrstvo za kulturo, RTV Slovenija, druge državne organe in ponudnike telekomunikacijskih storitev do zdaj niso naletele na posluš pri odločevalcih in ponudnikih avdio in video vsebin.

V Sloveniji živi približno 1500 gluhih oseb in malo manj kot 80.000 oseb s slušnimi pripomočki. Ocenjuje pa se, da bi jih bilo statistično lahko vsaj še nekaj deset tisoč več, saj vsi, ki bi potrebovali slušne pripomočke, pravice do slednjih (še) ne uveljavljajo, prav tako izguba sluha predstavlja najpogostejšo spremljajočo težavo starejših ljudi, kar bo v starajoči se družbi prav tako predstavljalo čedalje večjo težavo. V Sloveniji je po ocenah Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije tudi od osem do deset tisoč ljudi s hudo okvaro vida, z resnejšimi težavami pa celo od 30.000 do 40.000 ljudi.

Osebe z izgubo sluha ali slabšim sluhom so zaradi svoje oviranosti velikokrat odrinjene od osrednjega družbenega dogajanja. Še zlasti, če ne obvladajo znakovnega jezika in se lahko zanašajo zgolj na slušne pripomočke, se težko

udeležujejo gledaliških predstav, predavanj, razstav, javnih in državnih prireditev. Dodatno jim je, zaradi različnih motenj zvoka, oteženo tudi spremljanje govornikov na radiu ali televiziji. Zato je zanje televizijski medij, ki nudi sprotne podnapise v slovenskem jeziku, lahko edino okno v svet in stik z aktualnim dogajanjem. Podobno velja za slepe in slabovidne osebe, ki jim zvočni podnapisi lahko pomenijo edini način za dostop do zanje pomembnih informacij za življenje in vključevanje v družbo.

Možnosti spremljanja avdio in video medijev za, po oceni, več kot 100.000 oseb s težavami s sluhom in vidom, trenutno ostajajo odvisne od presoje in dobre volje ponudnika telekomunikacijskih storitev ali televizije, med drugim tudi RTV Slovenija. Posledično bi bilo nujno zagotoviti ustrezne zakonske podlage, ki ne bi več dopuščale dvoma v obvezo posameznega operaterja in še zlasti nacionalne televizije, da uresničuje pravico dostopa invalidov s senzoričnimi okvarami do vseh informacij, do katerih so sicer upravičeni dostopati tudi ostali državljani.

Primeri iz tujine kažejo, da je 100 %-no sprotno podnaslavljanje vsebin za gluhe in naglušne osebe v praksi izvedljivo, prav tako bi bilo brez težav z malo volje in napora izvedljivo spremljanje prireditev na državni ravni s slušno zanko.

V zvezi z dostopnostjo informativnih vsebin za slepe in slabovidne osebe pa RTV Slovenija sicer na svojih spletnih straneh (<https://www.rtv slo.si/dostopno/o-tehniki-zvocnih-podnapisov/506554>) navaja, da zagotavlja tehnično rešitev branja slovenskih podnapisov tujejezičnega govora, a je ta možnost trenutno omejena zgolj na informativne oddaje lastne produkcije. Prav tako se v praksi potencialni uporabniki navedene tehnologije soočajo s številnimi tehničnimi težavami. Pri čemer ne gre za zamerljivo število slepih in slabovidnih, saj je v Sloveniji na podlagi strokovnih meril oftamološke stroške kategoriziranih okoli 10.000 slepih in slabovidnih oseb, izven kategorije pa je oseb z težjo okvaro vida cca. 40.000, da o 800.000 osebah na splošno, ki uporabljajo očala, ne omenjamo posebej.

Da bi lahko dejansko uporabljal zgoraj navedeno posebno tehniko, ki jo ponuja RTV Slovenija, mora namreč imeti slepi ali slabovidni gledalec na voljo ustrezno prilagojen TV sprejemnik (TV sprejemnik omogočati uporabo jezikovnega kanala »Finščina oz. Suomi«, kar je trenutno prepuščeno presoji vsakega proizvajalca ali prodajalca TV aparata). V primeru uporabe programskih shem ponudnikov telekomunikacijskih storitev (internetna televizija, kabelski operaterji itd.) pa je možnost uporabe zvočnih podnapisov na programih RTV Slovenija odvisna od nastavitve njihove strojne opreme (gre za posebne naprave izven TV sprejemnika z ločenim upravljanjem – Set top box), ki mora prav tako omogočati jezikovno nastavitve v finščini. Za primer lahko navedem, da starost tehnologije in opreme ni vezana na zgoraj opisano rešitev. Do nedavnega je namreč eden od ponudnikov telekomunikacijskih storitev na podlagi uporabe starejše tehnologije omogočal spremljanje zvočnih podnapisov v slovenskem jeziku, medtem ko je ob prehodu na uporabo naprednejše tehnologije in domnevno tudi naprednejše strojne opreme navedena možnost po novem nedostopna.

Možnost zvočnih podnapisov bi bilo treba tudi občutno razširiti, če že ne na vse ponudnike TV programov, pa v prvi fazi vsaj iz ozkega kroga informativnih oddaj RTV Slovenija na vse druge oddaje lastne ali tuje produkcije, ki jih predvaja RTV Slovenija. Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije je večkrat podala pobudo za

razširitev, vendar je stališče RTV SLO, da bi šlo v tem primeru za kršitev zakonske ureditve avtorskih pravic oziroma interpretacije slednje, kar sicer sodi pod pristojnost Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo. Ni presenetljivo, da obstaja pravno mnenje, ki dokazuje nasprotno od stališča RTV SLO.

V obveznost zagotavljanja zvočnih podnapisov za vse oddaje RTV Slovenija pri vseh ponudnikih TV programov pa bi se morala vključiti tudi Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije (AKOS), na podlagi pristojnosti in določb (ali njihovih morebitnih sprememb) Zakona o medijih (Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08 – ZPOmK-1, 77/10 – ZSFCJA, 90/10 – odl. US, 87/11 – ZAvMS, 47/12, 47/15 – ZZSDT, 22/16, 39/16, 45/19 – odl. US in 67/19 – odl. US) ali Zakona o elektronskih komunikacijah (Uradni list RS, št. 109/12, 110/13, 40/14 – ZIN-B, 54/14 – odl. US, 81/15 in 40/17).

Glede na to, da se največji del težav pri uresničevanju pravic invalidov s senzorično oviranostjo do informacij zaznava v povezavi s pomanjkljivo ali neobstoječo zakonodajo, ki bi zapovedovala dostopnost avdio in video vsebin v obliki, ki je za uporabnike najbolj sprejemljiva in brez katere so v večjem delu odrezani od vseh ključnih informacij, je nujno, da se v razreševanje težav čim prej aktivno vključijo pristojni ministrski resorji ter ostali državni organi.

Državni svetnik
Danijel Kastelic, l.r.

V vednost:

- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
- Svet za invalide Republike Slovenije
- Varuh človekovih pravic Republike Slovenije
- Zagovornik načela enakosti